

УДК 366.5:368.9(477)

DOI: 10.25140/2411-5215-2018-2(14)-94-108

*Максим Дубина, Тетяна Савченко***РОЗВИТОК СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ
З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ СТРАХОВОЇ ДОВІРИ В УКРАЇНІ***Максим Дубина, Татьяна Савченко***РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ
С ЦЕЛЬЮ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ СТРАХОВОГО ДОВЕРИЯ В УКРАИНЕ***Maksym Dubyna, Tetiana Savchenko***DEVELOPMENT OF THE CONSUMER PROTECTION SYSTEM WITH
THE PURPOSE OF INCREASING LEVEL OF INSURANCE TRUST IN UKRAINE**

У статті проведено дослідження системи захисту прав споживачів страхових послуг з метою підвищення рівня їхньої довіри до діяльності страховиків. У результаті аналізу було визначено основні причини існування низької страхової культури в українському суспільстві та запропоновано заходи розбудови ринку страхових послуг через підвищення рівня захищеності споживачів відповідних послуг. До таких напрямків були віднесені такі: управління фінансовою стійкістю страховиків, створення механізмів гарантування страхових виплат у разі неплатоспроможності страхової компанії, підвищення ефективності роботи системи саморегулювальних організацій у межах ринку страхових послуг, удосконалення системи роботи зі скаргами споживачів зазначених послуг.

Ключові слова: ринок страхових послуг; страхова довіра; система захисту прав страхувальників; саморегулююча організація; фінансова стійкість страховика; механізми гарантування страхових виплат.

Рис.: 1. Табл.: 2. Бібл.: 22.

В статье проведено исследование системы защиты прав потребителей страховых услуг с целью повышения уровня их доверия к деятельности страховщиков. В результате анализа были определены основные причины существования низкой страховой культуры в украинском обществе и предложены меры развития рынка страховых услуг через повышение уровня защищенности потребителей соответствующих услуг. К таким направлениям были отнесены следующие: управление финансовой устойчивостью страховщиков, создание механизмов гарантирования страховых выплат в случае неплатежеспособности страховой компании, повышение эффективности работы системы саморегулируемых организаций в пределах рынка страховых услуг, совершенствование системы работы с жалобами потребителей указанных услуг.

Ключевые слова: рынок страховых услуг; страховая доверие; система защиты прав страхователей; саморегулируемая организация; финансовая устойчивость страховщика; механизмы гарантирования страховых выплат.

Рис.: 1. Табл.: 2. Библ.: 22.

The article examines the system of protection of the rights of consumers of insurance services in order to increase their confidence in the activities of insurers. As a result of the analysis, the main reasons for the existence of a low insurance culture in Ukrainian society were identified, and measures were taken to develop the insurance market by increasing the level of protection of consumers of the relevant services. These were the following: financial instability management of insurers, creation of mechanisms for guaranteeing insurance payments in the event of insolvency of an insurance company, improving the efficiency of the system of self-regulatory organizations within the market of insurance services, and improving the system of work with complaints of consumers of these services.

Keywords: market of insurance services; insurance trust; system of protection of the rights of insurers; self-regulating organization; financial stability of the insurer; mechanisms of guaranteeing insurance payments.

Fig.: 1. Table: 2. References: 22.

JEL Classification: D18; G22

Постановка проблеми. Ринок страхових послуг є важливою складовою фінансової системи будь-якої країни. Страхові компанії як основні суб'єкти такого ринку мають здатність акумулювати значні обсяги фінансових ресурсів своїх клієнтів та перетворювати їх у інвестиційні кошти, що необхідні для розвитку реального сектору економіки. Особливістю діяльності таких фінансових установ є те, що вони можуть створювати саме довгострокові інвестиції, враховуючи специфіку їхньої діяльності.

Проте в Україні ринок страхових послуг у сучасних умовах не відіграє своєї вагомій ролі в розбудові національного господарства, як це відбувається в зарубіжних країнах. Основною проблемою такого становища є низький рівень довіри до діяльності цих установ з боку економічних суб'єктів. Фактично в державі більш активно реалізуються послуги з придбання полісів обов'язкових видів страхування. Однак загалом окреслений ринок перебуває в зародковому стані вже тривалий проміжок часу.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Відсутність страхової довіри в українському суспільстві спричинена багатьма чинниками різної природи. До їх числа можна віднести економічні, політичні, соціальні, історичні, організаційні. Утім, не менш важливу роль у розвитку ринку страхових послуг відіграють і прояви недобросовісної роботи страхових компаній, які призводять до втрати страхувальниками своїх коштів, затримання виплати страхових відшкодувань, тривалі судові спори щодо отримання компенсацій за договорами страхування тощо.

Окреслене зумовлює важливість формування в межах ринку страхових послуг дієвої системи захисту прав споживачів страхових послуг. Вона повинна цілісно створювати простір для відстоювання законних інтересів страхувальників, сприяти вилученню з такого ринку недобросовісних страховиків. Саме від якості функціонування такої системи залежатиме і рівень довіри суспільства до страховиків.

Таким чином, питання захисту прав споживачів на ринку фінансових послуг є актуальними на сьогодні в Україні, враховуючи недостатній рівень його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом все більша увага в дослідженнях сучасних науковців приділяється питанням підвищення довіри на ринку страхових послуг між основними його учасниками, що можливо частково реалізувати через формування дієвої системи захисту прав споживачів таких послуг. Теоретико-методологічні основи та практичні аспекти функціонування механізмів захисту страхувальників, а також питання підвищення стійкості функціонування ринку фінансових послуг в Україні відображені в роботах вітчизняних науковців, до числа яких можна віднести таких: В. Базилевич, О. Вовчак, Н. Внукова, Ю. Гавриленко, О. Гаманкова, В. Гончаренко, А. Пересада, С. Осадець, Т. Ротова, В. Ходаківська та ін. Аспекти зазначеної проблеми висвітлені також у дослідженнях зарубіжних фахівців, таких як: І. Балабанов, П. Веллінга, С. Дякон, В. Глущенко, Е. Міллс, О. Саввіна, І. Хоминич, В. Шахов, Д. Шварц, Т. Юлдашев та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на численні наукові напрацювання у сфері захисту прав споживачів страхових послуг, на наш погляд, потребують поглиблення питання формування цілісної системи такого захисту, визначення основних напрямків підвищення її дієвості для зростання рівня страхової довіри в українському суспільстві.

Мета статті. Метою статті є дослідження ролі системи захисту прав споживачів у підвищенні рівня страхової довіри в Україні.

Виклад основного матеріалу. Розвиток ринку страхових послуг значною мірою залежить від сформованого інституційного забезпечення діяльності страхових компаній, яке сприяє підвищенню довіри з боку споживачів на страхові продукти. Однак в Україні відсутні дієві механізми забезпечення надійності страховиків та дотримання ними високих показників надання відповідних послуг. У результаті в суспільстві була створена низька страхова культура і, як наслідок, сформувалась масова недовіра до функціонування страхових компаній, зумовлена наступним:

- наявністю випадків тривалого розгляду страховими компаніями питань виплати страхового відшкодування клієнтам у результаті настання страхового випадку;

- існуванням у суспільстві негативного історичного досвіду функціонування страхових компаній (втрати коштів в установах страхування СРСР, недобросовісна робота на початку 90-х років і т. ін.);

- перманентними випадками банкрутства страхових компаній на ринку фінансових послуг України, що призводять до втрати коштів клієнтами;

- відсутністю чітких правових норм регулювання діяльності страхових посередників, які часто зловживають своїм становищем і від імені страховиків надають неякісні послуги, переходять від одних компаній до інших, що дозволяє зловживати своїми повноваженнями й у разі виявлення цього просто змінювати роботодавця;

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

– слабким розвитком саморегульвних організацій на ринку страхових послуг, які неспроможні забезпечити виконання страховиками норм чинного законодавства, дотримання галузевих стандартів надання відповідних послуг із впровадженням штрафних санкцій за їх порушення;

– низькою інформаційною прозорістю функціонування страхових компаній, особливо в частині висвітлення державними органами влади даних щодо скарг на діяльність страхових компаній, кількості судових позовів між страховиками та страхувальниками, проведення рейтингування страховиків за показниками якості надання послуг тощо;

– відсутністю будь-яких гарантій повернення коштів клієнтами в разі настання банкрутства страхової компанії, виникнення фінансових труднощів її функціонування.

Вирішення окреслених проблем дало б змогу сформувати основу подальшого, поступового підвищення страхової довіри в межах українського суспільства. Особливий позитивний вплив на цей процес може здійснювати існування механізмів забезпечення впевненості страхувальника у поверненні власних коштів та отриманні страхових виплат. Це можливо реалізувати, насамперед, за допомогою впровадження таких заходів подальшої розбудови системи захисту прав споживачів на ринку страхових послуг та загального його розвитку:

- 1) забезпечення належного рівня стійкості страхових компаній;
- 2) впровадження гарантійних схем виплати страхового відшкодування, що можуть бути впровадженні через створення різних фондів гарантування страхових виплат;
- 3) підвищення можливостей впливу саморегульвних організацій на функціонування страховиків;
- 4) підвищення якості функціонування державних органів влади у сфері регулювання діяльності страхових компаній через оперативне реагування на скарги споживачів та створення дієвої системи роботи зі зверненнями громадян.

Розглянемо наведені заходи більш детально.

1. Управління фінансовою стійкістю – одна з найважливіших складових розвитку ринку страхових послуг в Україні, оскільки фінансово міцні страховики мають змогу надавати якісні послуги та забезпечувати вчасну виплату відшкодувань. Враховуючи специфіку діяльності страхової компанії, яка фактично продає гарантії покриття майбутніх збитків, розмір яких передбачити досить складно, така установа завжди пов'язана з ризиком настання несприятливих обставин і необхідністю здійснювати виплати клієнтам у складно прогнозованих обсягах. Такий вид преміальної оплати (оплати наперед) страхової послуги потребує значної впевненості в тому, що страховик буде спроможний відповідати за всіма своїми зобов'язаннями перед усіма його страхувальниками в будь-який час, враховуючи складність і різноманітність зовнішніх та внутрішніх ризиків, з якими стикається страхова компанія [7]. Саме наявність відповідного фінансового забезпечення у власності страховика дозволяє підвищити спроможність його до виплати за власними зобов'язаннями.

Фінансова стійкість страхової компанії пов'язана з її платоспроможністю, ліквідністю та наявністю сформованих резервів для реалізації майбутніх платежів. В. М. Олійник зауважує, що фінансова стійкість страхової компанії може бути визначена як такий стан і якість фінансових ресурсів страхової компанії, за якого вона залишається платоспроможною та здатною в повному обсязі та своєчасно виконувати всі взяті на себе зобов'язання в умовах негативного впливу екзогенних і ендогенних факторів середовища, у якому вона функціонує, та забезпечувати відновлення своїх фінансових показників до потрібного рівня в разі дії негативних чинників [8].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Визначальну роль у процесі забезпечення стійкого (задовільного) фінансового стану страхових компаній відіграють існування якісної нормативно-правової бази та системи нагляду і контролю за діяльністю цих фінансових установ. У країнах Європейського Союзу вироблені єдині норми, що регулюють відносини у сфері страхування, які передбачають встановлення жорстких законодавчих вимог (Директиви ЄС). На сьогодні у 28 країнах – членах ЄС на страховому ринку діє оновлена система вимог до платоспроможності страховиків Solvency II. Така оновлена система включає в себе 3 рівні вимог до страхових компаній для підтримання їхньої фінансової стійкості.

Кількісні вимоги реалізуються через конкретні вимоги до капіталу страхових компаній: вимога щодо мінімального капіталу (MRS), яка передбачає підвищення розміру статутного капіталу до 2,2 млн євро для страхових компаній, що займаються ризиковими видами страхування, а для страховиків, що займаються страхуванням життя, ця межа сягає позначки 3,2 млн євро; вимога щодо платоспроможного капіталу, скорегованого за 4 групами ризиків (страховий, кредитний, ринковий, ризик ліквідності) (SCR); вартісної оцінки ризику та відповідності капіталу наявним ризикам.

Якісні вимоги покликані забезпечити моніторинг наявності у страховиків систем ризик-менеджменту, які повинні бути дієвими для ідентифікації, оцінки, моніторингу і, відповідно, управління їх ризиками та діяльністю загалом. Поряд з цим у системі внутрішнього контролю страхові організації повинні мати ефективну систему контролю, включаючи впровадження незалежного від виконавчих органів управління страховика механізму реалізації внутрішнього аудиту. Інформаційна прозорість за Solvency II передбачає вимоги щодо системи розкриття інформації достатності капіталу страховиків для поліпшення доступності її для учасників ринку страхових послуг. Ця вимога включає в себе перелік обов'язкової відкритої інформації, а також регулярність звітів щодо платоспроможності та фінансового стану, які подаються контролюючому органу.

В Україні на сьогодні триває складний та довгостроковий процес адаптації діяльності вітчизняних страхових компаній до норм Європейського Союзу, що здійснюється, насамперед, у сфері імплементації законодавчих норм до системи страхового права. Проте впровадження відповідних положень відбувається складно.

Зокрема, актуальними та складними залишаються питання зміни підходу щодо встановлення вимог до мінімального розміру статутного фонду (гарантійного депозиту) та здійснення моніторингу щодо постійного забезпечення належного його рівня в певному розмірі. Нині для українських страхових компаній розмір мінімального статутного капіталу, відповідно до статті 30 Закону України «Про страхування», для страховика, який займається видами страхування іншими, ніж страхування життя, встановлюється в сумі, еквівалентній 1 млн євро, а для компаній, які займаються страхуванням життя, 10 млн євро за валютним обмінним курсом, за Solvency II вимоги до мінімального капіталу, як зазначалося, становлять 2,2 млн євро та 3,2 млн євро відповідно. Однак відмінністю між вимогами в забезпеченні мінімального розміру статутного фонду для українських та європейських компаній є те, що вітчизняне законодавство передбачає, що сума в євро визначається на момент формування статутного капіталу та може пізніше не переглядатись, незважаючи на зміну курсу гривні до євро, що особливо стало актуальним за останні декілька років. Що ж стосується Європейської директиви, то відповідність капіталу встановленому мінімальному рівню повинна бути забезпечена щоденно, інакше органи нагляду за діяльністю страхових компаній у країнах європейського товариства можуть вдатись до процедури відкликання ліцензії, оскільки це ставить під загрозу невиконання зобов'язань із надання страхових послуг за укладеними договорами [2].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Таким чином, вітчизняні страхові компанії для забезпечення належного рівня фінансової стійкості при повній адаптації норм європейського страхового права змушені будуть підвищити обсяги статутних фондів до встановлених розмірів. Така ситуація може привести до зниження кількості страховиків на ринку страхових послуг, підвищення ризиків масового банкрутства страхових компаній через їхню неплатоспроможність та необхідності відкликання ліцензій державним регулятором.

Для отримання більш повної інформації щодо необхідного обсягу докапіталізації вітчизняними страховиками в разі застосування до їхньої діяльності методики Solvency II було проведено аналіз фінансової звітності вітчизняних страхових компаній (non-life та life типу), результати якого представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Визначення обсягів необхідної докапіталізації страхових компаній в Україні на 01.01.2018

№ з/п	Страхові компанії	Власний капітал, млн грн	Сплачений статутний капітал, млн грн	Необхідна докапіталізація, млн грн	Рівень необхідної докапіталізації у % до статутного капіталу
1	2	3	4	5	6
<i>Ризикове страхування (вимога за Solvency II = 73, 69 млн грн)</i>					
1	Омега	497,20	55,00	18,6	34,0
2	Кредо	273,44	31,51	42,18	133,9
3	PZU Україна	265,45	19,41	54,28	279,7
4	Захід-Резерв	246,79	12,25	61,44	501,6
5	Мотор-Гарант	240,64	12,31	61,38	498,5
6	Теком	232,92	37,23	36,46	98,0
7	Галицька	161,00	8,50	65,19	766,9
8	Вусо	160,24	60,00	13,69	22,8
9	Харківська Муніципальна СК	135,44	61,75	11,94	19,3
10	Перша	107,76	60,00	13,69	22,8
11	Брокбізнес	107,20	51,40	22,29	43,4
12	Бусин	102,61	73,20	0,49	0,7
13	Експрес Страхування	102,18	44,50	29,19	65,6
14	Колонейд Україна	97,67	8,10	65,59	809,8
15	Добробут та захист	91,42	65,56	8,13	12,4
16	Юнівес	81,52	50,00	23,69	47,4
17	Глобус	80,61	50,70	22,99	45,3
18	Allianz Україна	80,52	63,16	10,53	16,7
19	Мир	73,79	50,05	23,64	47,2
20	Мегаполіс	73,34	50,00	23,69	47,4
21	Граве Україна	71,44	41,13	32,56	79,2
22	Аско-Донбас Північний	64,08	29,34	44,35	151,2
23	Промислово Страховий Альянс	63,00	30,00	43,69	145,6
24	Київський страховий дім	62,69	20,00	53,69	268,4
25	Міжнародна страхова компанія	57,72	25,00	48,69	194,8
26	Дім Страхування	55,16	37,63	36,06	95,8
27	Нафтогазстрах	51,52	18,79	54,90	292,3
28	Саламандра-Україна	49,92	25,00	48,69	194,8
29	Ю.Ес.Ай	49,78	16,00	57,69	360,6
30	Український страховий стандарт	48,35	37,00	36,69	99,2
31	Оранта-Січ	46,49	7,05	66,64	945,2
32	Крона	46,26	33,51	40,18	119,9
33	ВіДі-Страхування	45,82	11,63	62,06	533,7
34	Індіго	45,37	35,00	38,69	110,5

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6
35	Європейське туристичне страхування	42,89	9,47	64,22	677,9
36	Скарбниця	36,20	22,40	51,29	229,0
37	Мега-поліс	35,96	12,50	61,19	489,5
38	Гарант- Система	35,36	30,01	43,68	145,6
39	Експо Страхування	33,90	32,00	41,69	130,3
40	Велтлінер	31,97	30,10	43,59	144,8
41	Спейр	31,36	20,00	53,69	268,4
42	Українська Аграрно-Страхова компанія	30,71	12,00	61,69	514,1
43	Довіра та Гарантія	29,19	11,64	62,05	533,1
44	Укрфінстрах	25,21	11,00	62,69	569,9
45	Інтер Експрес	21,85	7,30	66,39	909,5
46	Кворус	20,68	18,10	55,59	307,1
47	Рідна	9,08	8,00	65,69	821,1
	Всього 47 страхових компаній	13056,05	5703,41	2007,23	–
<i>Страхування життя (вимога за Solvency II = 107,19 млн грн)</i>					
1	Уніка Життя	400,34	100,09	7,10	7,1
2	Мет Лайф	274,31	102,93	4,26	4,1
3	ТАС	250,46	93,32	13,86	14,9
4	Граве Ураїна Страхування життя	239,95	26,90	80,28	298,4
5	PZU Україна Страхування життя	112,85	32,54	74,65	229,4
6	Аска-Життя	69,88	19,39	87,80	452,9
7	Княжа Лайф VIG	48,30	33,55	73,63	219,5
8	КД-Життя	42,90	36,02	71,17	197,6
9	АХА Страхування Життя	39,27	29,30	77,89	265,8
10	Класік Страхування Життя	37,21	20,05	87,14	434,6
11	ІНГО Україна Життя	28,15	21,00	86,19	410,4
	Всього 11 страхових компаній	1543,61	515,08	663,96	–

Джерело: складено авторами на основі [5].

Таким чином, у результаті дослідження було проаналізовано 47 страхових компаній, що надають ризикові види страхових послуг, та 11 компаній страхування життя. У підсумку серед страховиків non-life типу потребу в докапіталізації мали 47 компаній, а серед установ life типу – всі компанії. Проведений аналіз засвідчує, що рівень фінансової стійкості вітчизняних страховиків дуже низький, що несе загрози перманентних випадків їх банкрутств та втрати страхувальниками своїх коштів. Для того щоб відповідати вимогам Solvency II, страховики non-life типу повинні кумулятивно збільшити розміри сплаченого статутного капіталу на більше ніж 2 млрд грн, а компанії life типу – на 663,96 млн грн (і це лише серед тих, діяльність яких була проаналізована). Зауважимо, що на сьогодні сукупний розмір усіх сплачених статутних капіталів ризикових страховиків становить 5,7 млрд грн, а компаній страхування життя – 515,08 млн грн. Тобто необхідний обсяг докапіталізації в порівнянні з уже наявними сплаченими ресурсами страхових компаній залишається дуже значним.

Таким чином, український ринок страхових послуг є значно недокапіталізованим, що підвищує ризики банкрутств страховиків і невиплату коштів їхнім клієнтам. Окреслена ситуація зумовлює необхідність розробки тривалих планів підвищення обсягів статутних фондів страхових компаній. Проте окреслені дії, з одного боку, сприятимуть зміцненню такого ринку, підвищать стійкість та надійність страховиків, а з іншого – призведуть до масового банкрутства та закриття страхових компаній, які не зможуть виконати нові вимоги.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Отже, спостерігаємо складну ситуацію, за якої в існуючій формі ринок страхових послуг розвиватися не може з позиції подальшого підвищення стійкості його функціонування. Поточний стан не сприяє такому процесу і робить зазначений ринок вразливим до впливу деструктивних зовнішніх факторів і стримує підвищення якості надання страхових послуг. Зростання вимог до фінансових показників діяльності страхових компаній дозволило б вирішити окреслену проблему, забезпечити збільшення надійності та ефективності роботи страховиків, але велика їх кількість може покинути ринок, і їхні клієнти втратять свої кошти, а робота страхових компаній зазнає серйозних репутаційних втрат. Подібна ситуація була і в банківському секторі України, але НБУ через Фонд гарантування вкладів фізичних осіб зміг забезпечити повернення коштів клієнтам. Для страхових компаній таких механізмів гарантування не створено, і тому існують серйозні передумови для зниження рівня страхової довіри до мінімальних значень і входження самого ринку у стан глибокої рецесії.

2. Механізми гарантування страхових виплат у разі неплатоспроможності страхової компанії.

Ключовим елементом системи захисту прав споживачів на ринку страхових послуг є наявність ефективно діючих механізмів гарантування страхових виплат страхувальникам, які ще називають системами гарантування виконання фінансових зобов'язань (Insurance guarantee schemes – IGS) за договорами страхування. Такі системи захищають покупця страхового продукту від ризику, який полягає в тому, що його майнові інтереси не будуть задоволені в разі фінансової неспроможності страхової компанії. Зазначений механізм є дійсно важливою складовою не лише забезпечення прав споживачів на ринку страхових послуг, але і сприяє його розбудові, оскільки за існування таких механізмів підвищується впевненість потенційних клієнтів у поверненні коштів, які можуть бути втраченими, зростає рівень страхової довіри в суспільстві.

У разі виникнення фінансових труднощів у страхової компанії щодо обслуговування своїх зобов'язань, що призводить до визнання її неплатоспроможною, страхувальники залишаються позбавленими, по-перше, страхового захисту, по-друге, можливості отримати компенсацію за договором страхування в період, коли страхова організація ще була діючою, але вже мала проблеми з фінансовим станом. Саме для уникнення випадків втрати страхувальниками власних коштів у розвинених країнах використовують різні гарантійні схеми.

В Україні на сьогодні відсутні ефективно функціонуючі механізми гарантування страхових виплат, крім діяльності Моторного (транспортного) страхового бюро України (МТСБУ), яке є єдиним об'єднанням страховиків, які здійснюють обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам. МТСБУ відповідно до положень Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» здійснює виконання гарантійних функцій стосовно відшкодування шкоди, завданої третім особам при експлуатації наземних транспортних засобів, управляє централізованими страховими резервними фондами, що створюються при Бюро для забезпечення виконання покладених на нього функцій — Фонд захисту потерпілих, Фонд страхових гарантій [12].

Інші гарантійні фонди у сфері функціонування ринку страхових послуг не створені в Україні, що значно стримує розвиток окремих видів страхування. Проте спроби впровадити гарантування страхових виплат за договорами страхування життя були реалізовані. На розгляд Верховної Ради України було подано проект Закону України «Про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя» від 19.02.2013 р. Однак і досі цей законодавчий акт не прийнятий, оскільки окремі його

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

норми вимагають доопрацювання. Зауважимо, що зазначений вид страхової послуги особливо потребує забезпечення гарантій повернення клієнтам накопичених коштів, оскільки в результаті її надання страхова компанія накопичує фінансові ресурси клієнтів протягом тривалого періоду і її банкрутство може призвести до втрати значних обсягів коштів споживачів та підірвати довіру до функціонування таких установ.

Зважаючи на практику функціонування подібних фондів, зазначимо, що їхня діяльність здійснюється у двох важливих напрямках. По-перше, функціонування таких фондів спрямоване на задоволення претензій власників страхових полісів у разі втрати платоспроможності страховика, тобто неспроможності виконати прийняті на себе фінансові зобов'язання перед страхувальником. По-друге, не менш важливим напрямком, який реалізується в багатьох країнах світу, – це надання фінансової підтримки страховикам для виходу зі складного фінансового становища. Це реалізується шляхом надання кредитів та гарантій з метою їх фінансового оздоровлення та уникнення банкрутства.

Матеріальною основою гарантійних схем є грошові фонди, які акумулюють обсяги фінансових ресурсів, що необхідні для реалізації їхніх функцій. Основним джерелом фінансування гарантійних фондів виступають регулярні внески страхових компаній, які встановлюються у відсотковому відношенні до нетто- або бруто-премій. Розмір такої плати, як правило, не перевищує 1 %. Також слід зазначити, що додатковими джерелами фінансування гарантійного фонду можуть виступати банківські кредити, а також державні кошти (у разі участі держави у статутному капіталі гарантійного фонду або якщо фонд перебуває в державній власності).

Зважаючи на існування значних відмінностей у міжнародній практиці між системами гарантування страхових виплат, умовно гарантійні фонди можна поділити на чотири типи: фонди захисту власників полісів страхування життя та інших видів страхування; фонди захисту власників полісів інших видів страхування; фонди захисту власників полісів страхування життя та спеціальні схеми гарантування. У табл. 2 наведено інформацію про функціонування таких фондів у різних країнах.

Таблиця 2

Типи гарантійних схем на прикладі окремих країн

Країна	Наявність фондів захисту власників полісів страхування життя та інших видів страхування	Наявність фондів захисту власників полісів страхування життя	Наявність фондів захисту власників полісів інших видів страхування	Спеціальні схеми гарантування
Бельгія	–	–	–	+
Данія	–	–	+	–
Франція	–	+	+	–
Німеччина	–	+	–	+
Ірландія	–	–	+	–
Італія	–	–	–	+
Латвія	+	–	–	–
Норвегія	–	–	+	–
Польща	–	+	–	+
Румунія	+	–	–	–
Іспанія	+	–	–	+
Великобританія	+	–	–	–
Литва	–	–	–	+
Словаччина	–	–	–	+

Джерело: складено авторами на основі [22].

Таким чином, враховуючи дані табл. 2, можемо зазначити, що найбільш типовими у світовій практиці є фонди, які призначені для захисту за одним або декількома видами страхування, інший тип передбачає покриття гарантіями всі договори страхування.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Фонд для певного виду страхування зазвичай формується для конкретної реалізації обов'язкового страхування (переважно за договорами автострахування). На відміну від фонду для певного виду страхування, загальний фонд охоплює широкий діапазон видів як обов'язкового, так і добровільного страхування.

Отже, аналіз закордонного досвіду свідчить, що створення відповідних гарантійних схем забезпечення виплат страхувальникам у разі банкрутства страхових компаній є важливим кроком до підвищення рівня захищеності споживачів страхових продуктів, сприяє зростанню рівня страхової довіри та розбудові ринку фінансових послуг та національного господарства загалом.

3. Саморегулювання на ринку фінансових послуг є одним із важливих напрямків створення умов для розбудови такого ринку та підвищення ефективності функціонування страхових компаній. Важливість цього механізму полягає в можливостях різних спеціалізованих об'єднань, неприбуткових організаціях більш оперативно виявляти проблеми ситуації в розвитку діяльності страховиків, розробляти нові нормативні акти й виносити їх на розгляд Нацкомфінпослуг, виступати в ролі консультативних центрів із розвитку окремих видів страхових послуг. Також саморегулюючі організації можуть сприяти підвищенню якості їх надання через прийняття кодексів добросовісної поведінки, етичних норм для своїх учасників і вимагати їх дотримання.

Відповідно до положень статті 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» саморегулююча організація (СРО) – неприбуткове об'єднання фінансових установ, створене з метою захисту інтересів своїх членів та інших учасників ринків фінансових послуг та якому делегуються відповідними державними органами, що здійснюють регулювання ринків фінансових послуг, повноваження щодо розроблення і впровадження правил поведінки на ринках фінансових послуг та/або сертифікації фахівців ринку фінансових послуг [14].

Досвід зарубіжних країн свідчить, що взагалі ефективний розвиток у страховій сфері відбувається тоді, коли дотримується принцип оптимального державного регулювання. Його сутність полягає в тому, що держава здійснює регулювання діяльності учасників ринку лише в разі необхідності (як виняток), у всіх інших випадках вона делегує частину своїх повноважень професійним учасникам ринку, які об'єднуються в саморегулюючі організації і самостійно створюють умови для розвитку власних членів та відповідних ринків послуг, на яких вони здійснюють свою діяльність. Ефективна робота Європейського комітету зі страхування (СЕА), Міжнародної асоціації страхових і перестрахових посередників (ВІРАР), Міжнародного союзу страховиків технічних ризиків (ІМІА) лише підтверджує факт того, що саморегулюючі організації можуть здійснювати ефективне регулювання діяльності страховиків.

До основних функцій саморегулюючих організацій належать такі: нормотворча, що реалізується шляхом прийняття внутрішніх нормативних актів, які регулюють порядок здійснення професійної діяльності; контрольна, що полягає в організації нагляду за дотриманням учасниками ринку фінансових послуг внутрішніх вимог саморегулюючих організацій і національного законодавства; функція примусу, що передбачає розробку санкцій, заходів впливу й дисциплінарних заходів щодо членів саморегулюючих організацій та порядок їх застосування; арбітражна, яка реалізується через діяльність створених при саморегулюючих організаціях третейських судів та захист професійних інтересів своїх членів у відносинах з органами державної влади та клієнтами; інформаційна, яка здійснюється через аналіз інформації про діяльність своїх членів та надання відповідної інформації їм стосовно діяльності самої СРО та ринку взагалі; організаційна – організація професійного навчання, атестації та переатестації спеціалістів [17].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Статтею 13 Закону України «Про страхування» передбачено створення таких організацій і на вітчизняному ринку страхових послуг. Страховики можуть утворювати спілки, асоціації та інші об'єднання з метою координації своєї діяльності, здійснення спільних програм, сприяння розвитку прозорого страхування в Україні, недопущення недобросовісної діяльності її учасників, гарантування високого рівня послуг убезпечення, що надаються учасниками організації, а також з метою інтеграції українського та європейського ринків страхування, захисту інтересів учасників організації [14]. На страховому ринку України діють такі асоціації та об'єднання професійних учасників, що представлені на рисунку.

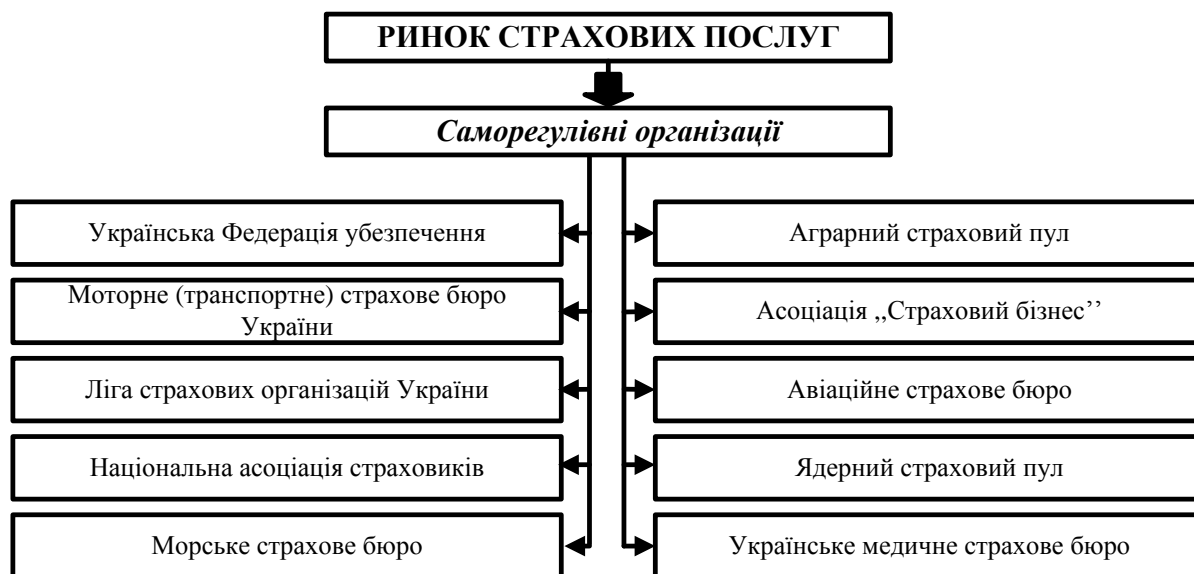

Рис. Перелік саморегулівних організацій на ринку страхових послуг України
Джерело: розроблено авторами.

Зауважимо, що сьогодні в Україні велика кількість страхових компаній не входять до жодної саморегулюючої організації, що значно ускладнює діяльність уже діючих таких установ, оскільки можливості їхнього впливу на діяльність окремих страхових компаній виявляється невисокою. Також ускладнює цей процес наявність великої кількості подібних організацій із невисокими показниками залучення страхових компаній до їхньої роботи. Це призводить до того, що державні органи об'єктивно не можуть проводити обговорення та консультування з кожним окремим учасником ринку, оскільки це вимагає величезних ресурсних витрат і часу. Консультування з окремими представниками ринку не забезпечує репрезентативності [4]. Для вирішення цієї проблеми професійні об'єднання страховиків, що нині діють на ринку страхових послуг, мають бути реорганізовані з метою передачі певних функцій та повноважень, до числа яких можна віднести такі:

- вироблення єдиних правил поведінки учасників ринку страхових послуг у сфері дотримання принципів захисту прав споживачів та реалізація контролю за виконанням цих правил;

- виявлення потенційних можливостей погіршення основних фінансових показників функціонування страхових компаній та інформування про це Нацкомфінпослуг;

- підготовка проектів законодавчих актів у сфері функціонування ринку страхових послуг, розробка пропозицій до діючих положень;

- взяття активної участі у процесах розроблення державних програм розвитку ринку страхових послуг;

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

- прийняття стандартів та розширення досвіду атестації кадрів у сфері надання різних видів страхових послуг з метою підвищення кваліфікації працівників страхових компаній;
- розробка пропозицій щодо впровадження нових механізмів інформування про діяльність страхових компаній, відігравання активної ролі в реформуванні цієї системи та запровадженні нових стандартів забезпечення інформаційної прозорості страховиків;
- сприяння зміцненню рівня страхової довіри та, відповідно, підвищення страхової культури в суспільстві;
- поглиблення співробітництва із закордонними саморегулюючими організаціями у сфері функціонування ринку страхових послуг, розробка пропозицій щодо адаптації досвіду їхньої роботи до українських реалій.

Потенціал діяльності саморегулюючих організацій у сфері страхування є досить високим, особливо з огляду на їхній сучасний стан та реальний вплив на діяльність страховиків в Україні. Перетворення такого потенціалу в дійсність дасть змогу підвищити прозорість функціонування ринку страхових послуг, збільшити зацікавленість самих страхових компаній у необхідності реалізації ефективної роботи і реалізації моніторингу за роботою конкурентів, дозволить усвідомити керівникам таких компаній існування реальних механізмів впливу на розвиток зазначеного ринку та підвищення ефективності його функціонування.

4. Управління скаргами страхувальників також сприяє процесам підвищення рівня гарантування здійснення страхових виплат для клієнтів. Цей напрямок за своєю природою є допоміжним у всій системі підвищення якості надання послуг клієнтам страхових компаній, але може здійснювати вагомий вплив на її функціонування. Безпосередньо розбудова зазначеної системи можлива лише за умови ефективної роботи державних органів влади у сфері регулювання діяльності страхових компаній. В Україні такі функції здійснює Нацкомфінпослуг, який і проводить роботу зі зверненнями громадян відповідно до норм чинного українського законодавства.

Протягом 2017 року Нацкомфінпослуг було розглянуто 7128 звернень громадян щодо діяльності страхових компаній, з яких: скарг по суті, які надійшли до Нацкомфінпослуг на дії страхових компаній, – 4583; кількість складених актів про правопорушення за результатами розгляду звернень – 258; кількість прийнятих Нацкомфінпослуг розпоряджень про застосування заходів впливу та усунення порушень законодавства, прийнятих за результатами розгляду справ, розпочатих за зверненнями, – 191. Треба зазначити, що загальна сума виплат страхового відшкодування страховими компаніями, за результатами розгляду звернень громадян Нацкомфінпослуг, становила 83,11 млн грн. Більшість звернень надійшло з питань: порушення строків виплати або зменшення суми страхового відшкодування, відмови у виплаті пені за несвоєчасне страхове відшкодування страховими компаніями, безпідставної відмови страхової компанії у виплаті страхового відшкодування, визначення розміру відшкодування витрат, пов'язаних із пошкодженням транспортного засобу, з порушенням порядку, встановленого законодавством [10].

Враховуючи, що 75 % від усіх звернень щодо діяльності фінансових установ, діяльність яких регулює Нацкомфінпослуг, стосуються функціонування саме страхових компаній, то регулятор приділяє підвищену увагу саме зверненням громадян щодо захисту їхніх прав на відповідному ринку. Діяльність Нацкомфінпослуг у цій сфері зосереджена на таких напрямках:

- створення загальнодоступної бази даних Нацкомфінпослуг для доступу споживачів фінансових послуг до інформації про діяльність фінансових установ, а також контроль за належним розкриттям фінансовими установами перед клієнтами повної і достовірної інформації;

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

- оперативне реагування на масові скарги клієнтів щодо невиконання зобов'язань конкретною страховою компанією з метою прийняття швидких та адекватних ситуації рішень;
  - надання аналітичної інформації щодо поточної ситуації у сфері звернення громадян до державного регулятора щодо порушення їхніх прав страховими компаніями [16].
- На наше переконання, також Нацкомфінпослуг варто звернути увагу на таке:
- розкриття інформації щодо прецедентів повернення коштів страхувальникам у випадках порушення їхніх прав у процесі виплат страхового відшкодування, що повинно реалізовуватися особливо для тих страховиків, що опинилися у скрутному становищі;
  - трансформація самого механізму подачі інформації про діяльність страхових компаній, оскільки велика кількість аналітичних та статистичних даних ускладнює процес їх опрацювання та прийняття правильних рішень споживачами;
  - введення комплексних рейтингових систем оцінки діяльності страхових компаній при наданні окремих видів страхових послуг, забезпечення прозорості їх побудови;
  - поглиблення співпраці із саморегульованими організаціями у сфері функціонування ринків фінансових послуг, особливо щодо виявлення нестійких страхових компаній, подачі відповідної інформації такими об'єднаннями до Нацкомфінпослуг;
  - використання сучасних інформаційних технологій для опрацювання інформації про функціонування страхових компаній та представлення її для ознайомлення широким верстам населення (встановлення фільтрів, зручний спосіб аналізу фінансової звітності страховиків).

На наш погляд, впровадження принципів транспарентності функціонування страхових компаній в Україні та здійснення належного державного регулювання щодо дотримання таких правил сприятиме підвищенню якості надання послуг позичальникам у цій сфері, дозволить створити основу подальшого зростання страхової довіри та зміни страхової культури в суспільстві.

Висновки та пропозиції. Ринок страхових послуг в Україні недостатньо розвинутий через низький рівень довіри до діяльності страхових компаній у суспільстві. Така ситуація зумовлена низкою чинників різного характеру, включаючи існування недостатньо ефективної системи захисту прав страхувальників. Для вирішення цієї проблеми у статті запропоновано відповідні заходи, до числа яких віднесено такі: підвищення фінансової стійкості функціонування страховиків, створення механізмів гарантування страхових виплат у разі неплатоспроможності страхової компанії, підвищення ролі саморегульованих організацій у розвитку ринку страхових послуг, зростання якості опрацювання інформації про діяльність страхових компаній та збільшення ефективності системи управління скаргами клієнтів цих установ. Також запропоновано напрямки підвищення інформаційної прозорості діяльності страхових компаній в Україні через впровадження Нацкомфінпослуг відповідних механізмів роботи з даними, що надаються страховиками, у свою діяльність для їх опрацювання та оприлюднення.

Список використаних джерел

1. Ахвледиани Ю. Т. Рынок страховых услуг: современные тенденции и перспективы развития: монография. Москва: РУСАЙНС, 2017. 236 с.
2. Балев В. Є. Структура капіталу страхових компаній: вітчизняні та європейські вимоги. *Фінанси, учет, банки*. 2016. Вып. 1. С. 225–234. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fub_2016_1_26.
3. Директива 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25.11.2009 року про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховування (Solvency II). URL: <http://nfp.gov.ua/content/direktivi-es.html>.
4. Залетов О. М. Сутність та принципи саморегулювання на страховому ринку. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2013. № 2. С. 235–239. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2013_2_30.
5. Інтернет-журнал про страхування «Фориншурер». URL: <https://forinsurer.com>.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

6. Каракулова І. С. Європейський досвід функціонування фондів гарантування страхових виплат. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка*. 2011. № 126. С. 33–35.
7. Шелехов К. В. Страхування: конспект лекцій. URL: <https://books.br.com.ua/themes/176/340>.
8. Олійник В. М., Бондаренко Є. К. Поняття фінансової стійкості страхової компанії та елементів впливу на неї. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2014. Вип. 39. С. 149-157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pprbsu_2014_39_18.
9. Офіційний сайт Ліги страхових організацій України. URL: <http://uainsur.com>.
10. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://nfp.gov.ua>.
11. Привалова Е. Н. Защита прав потребителей страховых услуг в развивающихся странах. *Математическое моделирование в экономике, страховании и управлении рисками: Международная молодежная научно-практическая конференция*. Саратов: Саратовский государственный университет им. Н. Г. Чернышевского, 2013. С. 361–365.
12. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 1 липня 2004 року № 1961-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>.
13. Про прийняття за основу проекту Закону України про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя: Закон України від 08.10.2013 № 632-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/632-18>.
14. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
15. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
16. Публічний звіт про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг за 2017 рік. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Richni-zvity-Natskomfinposluh.html>.
17. Рекуненко І. І., Бондаренко Є. П. Особливості діяльності саморегульованих організацій на ринку фінансових послуг. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць*. 2010. Т. 29. С. 394–407.
18. Савченко Т. В., Дубина М. В. Зарубіжний досвід функціонування механізмів гарантування на страховому ринку. *Юність науки – 2017: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 26-27 квітня 2017 р.)*. Чернігів: ЧНТУ, 2017. С. 136–138.
19. Хоминич І. П., Саввина О. В. Международная практика защиты потребителей страховых услуг. *Экономика, статистика и информатика. Серия: Экономика. Экономические науки*. 2014. № 6 (2). С. 359–363.
20. Юхименко В. М. Страховий ринок України в контексті впровадження вимог Solvency II. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 12 (2). С. 190-193. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_12%282%29_43.
21. Юхименко В. М. SOLVENCY II в Україні: проблеми впровадження вимог до платоспроможності страхових організацій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 12. Ч. 3. С. 191–195.
22. Insurance guarantee schemes in the EU. URL: http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/guarantee_schemes_en.pdf.

References

1. Akhvlediani, Yu. T. (2017). *Rynok strakhovykh uslug: sovremennye tendentsii i perspektivy razvitiya [Market of insurance services: current trends and development prospects]*. Moscow: RUSAINS [in Russian].
2. Baliev, V. Ye. (2016). *Struktura kapitalu strakhovykh kompanii: vitchyzniani ta yevropeiski vymohy [Capital structure of insurance companies: domestic and European requirements]*. *Finansy, uchet, banki – Finance, accounting, banks, 1*, 225-234. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fub_2016_1_26.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

3. Dyrektyva 2009/138/Yes Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady vid 25.11.2009 roku pro pochatok i vedennia diialnosti u sferi strakhuvannia i perestrakhuvannia (Solvency II) [Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25.11.2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II)]. Retrieved from <http://nfp.gov.ua/content/direktivi-es.html>.

4. Zaliyev, O. M. (2013). Sutnist ta pryntsyipy samorehulivannia na strakhovomu rynku [The essence and principles of self-regulation in the insurance market]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky – Visnyk of Zhytomyr State Technological University. Series «Economics»*, 2, 235–239. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdu_econ_2013_2_30.

5. Internet-zhurnal pro strakhuvannia «Forynshurer» [Internet magazine about insurance «Forinsurer»]. *forinsurer.com*. Retrieved from <https://forinsurer.com>.

6. Karakulova, I. S. (2011). Yevropeyskyi dosvid funktsionuvannia fondiv harantuvannia strakhovykh vyplat [European experience of guarantee insurance coverage funds]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya: Ekonomika – Visnyk of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Series «Economics»*, 126, 267–278 [in Ukrainian].

7. Shelekhov, K. V. (n.d.). Strakhuvannia: konspekt lektsii [Insurance: a summary of lectures]. Retrieved from <https://books.br.com.ua/themes/176/340>.

8. Oliinyk, V. M., Bondarenko, Ye. K. (2014). Poniattia finansovoi stiiokosti strakhovoi kompanii ta elementiv vplyvu na nei [The concept of financial stability of the insurance company and the elements of influence on it]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy – Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine*, 39, 149–157. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/pprbsu_2014_39_18.

9. Ofitsiinyi sait Lihy strakhovykh orhanizatsii Ukrainy [Official site of the League of Insurance Organizations of Ukraine]. *uainsur.com*. Retrieved from <http://uainsur.com>.

10. Ofitsiinyi sait Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniue derzhavne rehulivannia u sferi ryнкiv finansovykh posluh [Official site of the National Commission, which carries out state regulation in the field of financial services markets]. *nfp.gov.ua*. Retrieved from <https://www.nfp.gov.ua>.

11. Privalova, E. N. (2013). Zashchita prav potrebiteley strakhovykh uslug v razvivayushchikhsya stranakh [Protection of consumer rights of insurance services in developing countries]. Proceeding from *Mezhdunarodnaia molodezhnaia nauchno-prakticheskaiia konferentsiia «Matematicheskoe modelirovanie v ekonomike, strakhovanii i upravlenii riskami» – International Youth Scientific and Practical Conference «Mathematical Modeling in Economics, Insurance and Risk Management»* (pp. 361-365). Saratov: Saratovskii gosudarstvennyi universitet im. N. H. Chernyshevskogo [in Russian].

12. Pro oboviazkove strakhuvannia tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti vlasnykiv nazemnykh transportnykh zasobiv [On compulsory insurance of civil liability of owners of land vehicles]. № 1961-IV (July 1, 2004). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>.

13. Pro pryiniattia za osnovu proektu Zakonu Ukrainy pro Fond harantuvannia strakhovykh vyplat za dohovoramy strakhuvannia zhyttia [On adoption of the draft Law of Ukraine on the Guarantee Fund for insurance payments under life insurance contracts]. № 632-VII (08.10.2013). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/632-18>.

14. Pro strakhuvannia [On Insurance]. № 85/96-BP (07.03.1996). Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

15. Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehulivannia ryнкiv finansovykh posluh [On Financial Services and State Regulation of Financial Services Markets]. № 2664-III (July 12, 2001). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

16. Publichnyi zvit pro diialnist Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniue derzhavne rehulivannia ryнкiv finansovykh posluh za 2017 rik [Public report on the activities of the National Commission for the State Regulation of Financial Services Markets for 2017]. Retrieved from <https://www.nfp.gov.ua/ua/Richni-zvity-Natskomfinposluh.html>.

17. Rekunenko, I. I., Bondarenko, Ye. P. (2010). Osoblyvosti diialnosti samorehulivnykh orhanizatsii na rynku finansovykh posluh [Features of activity of self-regulatory organizations in the market of financial services]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy – Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine*, 29, 394-407 [in Ukrainian].

18. Savchenko, T. V., Dubyna, M. V. (2017). Zarubizhnyi dosvid funktsionuvannia mekhanizmiv harantuvannia na strakhovomu rynku [Foreign experience in the functioning of guaranteeing mecha-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

nisms in the insurance market]. Proceeding from *Yunist nauky – 2017: sotsialno-ekonomichni ta humanitarni aspekty rozvytku suspilstva: zbirnyk tez Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii studentiv, aspirantiv i molodykh vchenykh – Youth of science - 2017: socio-economic and humanitarian aspects of society development: a collection of abstracts of the International scientific and practical conference of students, postgraduates and young scientists* (April 26-27, 2017) (pp. 136–138). Chernihiv [in Ukrainian].

19. Khominich, I. P., Savvina, O. V. (2014). Mezhdunarodnaya praktika zashchity potrebiteley strakhovykh uslug [International practice of consumer protection of insurance services]. *Ekonomika, statistika i informatika. Seriya: Ekonomika. Ekonomicheskie nauki – Economics, statistics and informatics. Series: The Economy. Economic sciences*, 6 (2), 359–363 [in Russian].

20. Yukhymenko, V. M. (2017). Strakhovyi rynek Ukrainy v konteksti vprovadzhennia vymoh Solvency II [Insurance market of Ukraine in the context of Solvency II implementation]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Visnyk of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, 12 (2), 190-193. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_12%282%29__43.

21. Yukhymenko, V. M. (2015). SOLVENCY II v Ukraini: problemy vprovadzhennia vymoh do platospromozhnosti strakhovykh orhanizatsii [SOLVENCY II in Ukraine: the problems of introducing requirements for solvency of insurance organizations]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu – Visnyk of Kherson State University*, 12, 191–195 [in Ukrainian].

22. Insurance guarantee schemes in the EU. Retrieved from http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/guarantee_schemes_en.pdf.

Дубина Максим Вікторович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Дубина Максим Вікторович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14035, Украина).

Dubyna Maksym – PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Finance, Banking and Insurance, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: maksim-32@ukr.net; mvdubyna@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5305-7815>

Researcher ID: F-3291-2014

Савченко Тетяна Володимирівна – магістр, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Савченко Татьяна Владимировна – магістр, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14035, Украина).

Savchenko Tetiana – master student, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: tani.savchenko@gmail.com